

Nu-i musai să împarți
cu ceilalți

Heather Shumaker (n. 1969, Ohio, SUA) este scriitoare, autoare a volumelor de parenting *It's OK Not to Share and Other Renegade Rules for Raising Competent and Compassionate Kids* (2012) și *It's OK to Go Up the Slide: Renegade Rules for Raising Confident and Creative Kids* (2016), la care se adaugă *Saving Arcadia: A Story of Conservation and Community in the Great Lakes* (2017). În 2019 a publicat primul ei roman pentru copii, *The Griffins of Castle Cary*. Cărțile sale au fost premiate (Nautilus Silver Award, Books for a Better Life finalist) și traduse în arabă, chineză, franceză, coreeană, română și rusă. A scris articole pentru *Parenting, Pregnancy, Organic Gardening* și alte publicații.

HEATHER SHUMAKER

Nu-i musai să împarți cu ceilalți

ȘI ALTE REGULI
REBELE CA SĂ
CREȘTI COPII
DESCURCĂREȚI
ȘI EMPATICI

Traducere din engleză și note
de Dana Georgescu

Mamei mele, bineînțeles
Și lui Rick,
care a fost mereu încrezător

Nota autoarei

Le sunt recunoscătoare tuturor familiilor și educatorilor care mi-au împărtășit din experiența lor pentru ca aceste idei să prindă viață. Cu toate că vârsta și sexul copiilor descriși în carte nu au suferit modificări, numele și o serie de detalii au fost schimbate pentru a le proteja intimitatea.

Cuprins

<i>Nota autoarei</i>	7
<i>Introducere</i>	11

PARTEA I: RENAȘTEREA JOCULUI LIBER

<i>Regula nr. 1: Nu răpiți joaca!</i>	19
<i>Regula nr. 2: Orice este permis câtă vreme nu le facem rău celor din jur și nu distrugem lucruri</i>	33
<i>Regula nr. 3: Copiii au nevoie de conflict</i>	45

PARTEA A II-A: EMOȚII NĂVALNICE

<i>Regula nr. 4: Toate emoțiile sunt permise, dar nu și toate comportamentele</i>	69
<i>Regula nr. 5: Lăsați copiii să dea din mâini și din picioare!</i>	79
<i>Regula nr. 6: „Te urăsc!“ – vorbe spuse la mânie</i>	89
<i>Regula nr. 7: Notați ce spune prichindelul</i>	100
<i>Regula nr. 8: Undă verde: Lăsați-l să deteste bebelușul!</i>	110

PARTEA A III-A: CUM ÎMPĂRȚIM – DESPRE PRIETENI ȘI JUCĂRII

<i>Regula nr. 9: Nu-i musai să împarți cu ceilalți</i>	121
<i>Regula nr. 10: Lăsați-l să se joace cu aceeași jucărie toată ziua!</i>	136
<i>Regula nr. 11: Nu trebuie să fim prieteni cu toată lumea</i>	145
<i>Regula nr. 12: Frate, nu te supăra, dar tu nu te poți juca!</i>	159
<i>Regula nr. 13: Puneți un anunț cu „Interzis fetelor!“</i>	176
<i>Regula nr. 14: Să acceptăm respingerea cu tact</i>	187

PARTEA A IV-A: SPAȚIUL DE ZBENGUIALĂ:

COPIII, PUTEREA ȘI ACȚIUNEA

<i>Regula nr. 15: Să interzicem scaunele, nu joaca</i>	197
<i>Regula nr. 16: Oferiți-le copiilor putere!</i>	206
<i>Regula nr. 17: Ne hârșonim doar cu prietenii</i>	218

<i>Regula nr. 18: Liber la bombe, arme de jucărie și personaje negative</i>	233
<i>Regula nr. 19: Băieții pot purta fustițe</i>	251

**PARTEA A V-A: CREATIVITATEA,
PERSEVERENȚA ȘI LAUDA DEȘARTĂ**

<i>Regula nr. 20: Desenele nu trebuie să fie frumoase</i>	265
<i>Regula nr. 21: Să pictăm și altfel, nu doar pe hârtie</i>	274
<i>Regula nr. 22: Renunțați la „Bravo!”</i>	282

**PARTEA A VI-A: CUVINTE URÂTE,
CUVINTE POLITICOASE ȘI MINCIUNI**

<i>Regula nr. 23: Copiii nu trebuie să-și ceară scuze.</i>	293
<i>Regula nr. 24: Lăsați copilul să spună și cuvinte urâte</i>	301
<i>Regula nr. 25: Acceptați minciunile celui mic</i>	311

PARTEA A VII-A: SUBIECTE DELICATE

<i>Regula nr. 26: Educația sexuală începe de la grădiniță</i>	323
<i>Regula nr. 27: Împrieteniți-vă cu păsările moarte</i>	335

PARTEA A VIII-A: REGULILE REBELE ÎN VIAȚA DE ZI CU ZI

<i>Regula nr. 28: Puteți să vă faceți dușmani la locul de joacă</i>	349
<i>Regula nr. 29: Faceți și greșeli!</i>	358

<i>Anexă</i>	361
<i>Mulțumiri</i>	367

Introducere

Regulile rebele din carte nu-mi aparțin în întregime. Gemenii acestor idei pleacă de la experiența unei mici grădinițe progresiste din apropierea râului Olentangy, din Columbus, Ohio.

În acest loc uitat de lume, copiii pot boxa și se pot lua la trântă. Își pot picta brațele cu albastru și se pot cățăra în copaci. Nimeni nu trebuie să stea locului. Copiii nu trebuie să-și împartă jucăriile. Grație acestor metode rebele, Școala pentru Copiii de Vârstă Mică* formează de 40 de ani încoace copii siguri pe sine, empatici, cu abilități de mediere și soluționare creativă a problemelor.

Știu bine despre ce vorbesc. Am mers la această grădiniță când eram mică. Mama mea este educatoare acolo și a predat timp de aproape patru decenii. Astăzi îmi cresc propriii copii urmându-i principiile.

Cartea de față a apărut când mi-am dat seama cât de puțin cunoscute sunt ideile respective. Însuși titlul acestei cărți – *Nu-i musai să împarți cu ceilalți* – contrazice una dintre cele mai profund înrădăcinate credințe referitoare la ce e bine și ce e rău în educația copilului.

Cât de rebele sunt aceste idei?

- În loc să forțeze un copil să împartă o jucărie, abordarea de față încurajează generozitatea, permițând copilului să păstreze o jucărie pe tot parcursul zilei și s-o cedeze altuia numai atunci când este pe deplin pregătit.
- Atunci când un copil lovește din greșeală pe cineva, această abordare îl ajută să descopere compasiunea *fără* a fi nevoie să-și ceară scuze.

* În orig. The School for Young Children (SYC).

- În loc să-i învățați pe copii noțiuni elementare în timp ce stau așezați, cumiști și liniștiți, abordarea de față recomandă să luați un pix și să oferiți o lecție improvizată de scris și citit, în timp ce copiii urlă și țipă.
- În loc să despărțiți doi copii care s-au încăierat, abordarea noastră propune să le oferiți o saltea de lupte, și chiar să le dați mănuși de box.

Aceste reguli aparte pornesc de la noțiuni bine întemeiate, bazate pe procesul dezvoltării copilului. De fapt, ideile nu sunt chiar așa de neobișnuite – sunt doar diferite.

Când i-am spus prima oară lui Jan Waters cum se va numi cartea, a protestat. Jan a predat la școală la fel de mult ca mama și a deținut funcția de director vreme de 17 ani.

— Dar ideile noastre nu sunt rebele! a spus ea. Nu sunt deloc rebele, nici revoluționare.

— Bine, dar sunt neconvenționale, am zis eu. Trebuie să recunoști.

Jan a rămas neclintită.

— Sunt principii tradiționale, sănătoase și eficiente, bazate pe dezvoltarea copilului, a mai spus ea. Iată *titlul* pentru cartea ta.

Există alte cărți care dau sfaturi utile despre nutriția copilului, deprinderea lui cu olița și așa mai departe. Această carte este în mod intenționat selectivă. Regulile rebele nu tratează subiecte asupra cărora există consens, ci pun accentul pe diferențele de viziune: activitățile de învățare timpurii, conflictele, loviturile și bătăile, segregarea sexelor, respingerea și excluderea socială. Cartea de față elogiază hârjoneala și nu se ferește de subiecte deosebit de sensibile precum minciunile, vorbele urâte, joaca cu arme de jucărie, jocurile care încalcă normele de gen (de pildă băieți în rochițe), educația sexuală și moartea.

Totul a început în 1969, anul în care m-am născut – iată, așadar, că n-am avut nici o contribuție. În 1969, fondatoarele școlii, Lee Row și Janet Stocker, și-au propus să creeze un nou tip de grădiniță, întemeiată nu pe reguli, ci pe o serie de drepturi ale copiilor. Printre aceste drepturi se numărau dreptul la joacă neîntreruptă, dreptul de a-ți alege tovarășii de joacă, dreptul de a nu împărți jucăriile și dreptul de a te simți în siguranță. Desigur, de-a lungul anilor unele reguli au evoluat (de exemplu: „Trebuie să purtăm lenjerie“ sau „Trebuie să facem curat după ce

mâncăm“). Cu toate acestea, există o regulă principală care continuă să guverneze toate comportamentele: *Orice este permis câtă vreme nu le facem rău celor din jur și nu distrugem lucruri.*

Școala pentru Copiii de Vârstă Mică se inspiră la rândul ei din înțelepciunea primilor specialiști în copilăria timpurie, îndeosebi din experiența autorului și psihologului pentru copii Haim Ginott și a lui Mary Nicholaysen, educatoare în Ohio. Printre cei care au exercitat o influență importantă în domeniu se numără Dorothy Briggs, Rudolf Dreikurs, Selma Fraiberg, Eda LeShan, Vivian Paley și Fred Rogers, creatorul serialului *Mister Rogers' Neighborhood*. Aceste idei s-au îmbogățit de-a lungul timpului prin contribuția unor prieteni și pedagogi ca Bev Bos și Hedda Shaparan, precum și grație progresului neuroștiințelor cu privire la importanța jocului și a emoțiilor.

Lumea mă întrebă dacă această școală progresistă a dat un nume filozofiei proprii. Încă nu. Deocamdată este unică, dar pun s-o denumim filozofia „educației prin joacă“. Ideile se bazează pe joacă și se întemeiază pe o profundă încredere în cel mic.

Când primul meu copil a trebuit să meargă la grădiniță, am făcut unele cercetări ca să găsesc ceva asemănător cu SYC. Locuiesc la 650 de kilometri de Columbus, așa că vechea mea grădiniță nu era o opțiune, însă cu cât cercetam mai mult, cu atât îmi pierdeam speranța. La toate grădinițele copiii stăteau cumiți majoritatea timpului. Timpul pentru joacă liberă era insuficient. Adulții structurau joaca copiilor și le rezolvau problemele. Oriunde mă uitam, accentul se punea pe citit, scris și numărat, când tot ce-și doreau copiii era să sară, să alerge, să chicotească și să se joace.

În timp ce căutam o grădiniță unde joaca să aibă un rol important, m-am întors în Columbus și am vizitat din nou grădinița SYC. Am rămas uimită. Uitasem cât era de îndrăzneță, cât de deplin accepta copilăria. Fiecare zi însemna creativitate și asumarea unui risc; hârjoneală, empatie și curaj. Vedeam cum copii de trei sau patru ani demonstau competențe sociale avansate și abilități complexe de mediere. M-am minunat, iar apoi am hotărât să împărtășesc tuturor experiența.

Adevărul este că nu toți avem o grădiniță precum SYC în vecinătate. Ideile pot însă călători. În fiecare zi întâlnesc în parc sau în curtea școlii părinți care tânjesc după altceva. Unii sunt exasperați de propriii copii; alții sunt demoralizați de pretențiile

școlii și de așteptările sociale. Cu toții ne dorim pentru copiii noștri tot ce e mai bun. Cu toții încercăm să creștem tineri cumsecade, capabili și plini de compasiune. Trebuie să aducem toate cunoștințele laolaltă.

Volumul de față vă împărtășește secretele SYC, astfel încât să le puteți folosi acasă. Cartea vă este adresată dacă sunteți părinți, educatori, bunici sau aveți grijă de copii cu vârsta între doi și șase ani. Aici veți găsi sfaturi practice pentru a gestiona orice situație, de la copilul de patru ani care bate din picior și strigă „Tata, te urăsc!“ la micul supererou care-și rotește sabia prin aer sau la copilul care declară: „Katie n-are voie să se joace cu noi!“ Veți găsi nu numai sfaturi de a vă păstra cumpătul, ci și idei pentru a vă înzestra copiii cu abilități fundamentale în viață.

Acum este momentul potrivit pentru această carte. Violența și hărțuirea sunt la ordinea zilei. Indiferent unde locuiți sau ce grădinițe sunt disponibile în vecinătate, vă doriți, la fel ca mine, să creșteți copii care să știe să se descurce – copii care să fie puternici, dar plini de compasiune; copii care să se opună nedreptății și să rezolve conflictele în mod pașnic.

Aceasta este esența cărții *Nu-i musai să împarți cu ceilalți*: să luăm atitudine, să impunem limite și să ne exprimăm emoțiile în moduri adecvate. La urma urmei, asta înseamnă a trăi alături de alți oameni. Regulile rebele nu sunt despre lăcomie și proastă creștere. Dimpotrivă. Un copil de trei ani poate să-și apere drepturile și să impună limite adecvate unui alt copil care-i ia jucăria. Regulile rebele răstoarnă anumite opinii încetățenite, dar urmăresc de fapt să aducă demnitate și compasiune în educația pe care le-o oferim copiilor.

De asemenea, aceste reguli rebele reprezintă un antidot la ritmul ultrarapid imprimat copilăriei. Pe tot teritoriul țării joaca și recreațiile sunt amenințate. Copiilor de patru ani li se cere să citească. Veți redescoperi de ce joaca le oferă copiilor deprinderi esențiale în viață – fie că vorbim despre gestionarea respingerii, certurile cu prietenii, gestionarea emoțiilor puternice sau dobândirea autocontrolului. Copiii învață cel mai bine aceste abilități așa cum au făcut-o întotdeauna: prin joacă.

Această carte cu reguli rebele vă împărtășește metode eficiente. Ideile au fost testate în timp de generații întregi și reprezintă înțelepciunea acumulată de-a lungul a 40 de ani de 75 de peda-

gogi specializați în copilăria timpurie. Poate că ați uitat, la fel ca mine, cum arată joaca tradițională. Cât de îndrăzneată este! Cât de plină de riscuri, emoții și putere! De dragul copiilor noștri însă, nu putem uita. Copiii au nevoie acută de joacă pentru a-și dezvolta competențele sociale și emoționale. Iată despre ce este vorba și cum ne apucăm de treabă.

Cartea de față cuprinde 29 de reguli rebele, care pot fi rezumate într-una singură, pe care o numesc regula rebelă de aur: *Orice este permis câtă vreme nu le facem rău celor din jur și nu distrugem lucruri*. Când suntem prinși în iureșul creșterii copiilor, să ne întoarcem la această regulă ori de câte ori avem îndoieli. Am acasă un copil de trei ani și unul de șase ani și știu din proprie experiență că timpul părinților este puțin și prețios. Pentru a vă ajuta să rețineți ideile cu ușurință, volumul este structurat ca o serie de reguli și explicații ușor de ținut minte, împreună cu formulări precise la care să puteți face apel la nevoie.

S-ar putea să nu fiți de acord cu toate „regulile“ din aceste pagini. Unele idei presupun mai mult timp de acomodare. S-ar putea ca o parte din reguli să nu fie relevante acum, dar merită să le luați din nou în calcul când copilul crește sau când apare un alt copil, cu o personalitate diferită. Dacă am învățat ceva despre creșterea copiilor este că mediile familiale sunt foarte variate. Trebuie să ne respectăm reciproc diferențele de stil și de valori. În același timp, știu că părinții au multe lucruri de împărtășit și de învățat unii de la alții. Când citiți această carte, gândiți-vă că vă împărtășesc nu doar din experiența mea, ci și din înțelepciunea și experiența unei echipe de profesioniști talentați în domeniul copilăriei timpurii.

Când începeți să vă educați copiii în acest stil neobișnuit, nu vă descurajați, căci nu sunteți singuri. Patru mii de familii au adoptat metoda înaintea voastră și și-au trimis copiii la SYC. „Mulțumesc din inimă pentru modul în care m-ați ajutat să gestionez pasiunea nestăvilită a copilului meu pentru arme de jucărie și bombe“, a scris o mamă. „Pentru mine, care sunt pacifistă până în măduva oaselor, a fost o provocare.“ Un alt părinte a scris: „Mulțumesc că ați ajuns la inima lui Jack, la conștiința, la emoțiile și – of! – la furia lui... Pe asta o cunoaște atât de bine! Sunt recunoscătoare când spune «Sunt atât de furios că-mi vine să te lovesc!», dar n-o face. Ce mare realizare pentru un copil de

patru ani!“ „Legătura mea cu SYC a început ca în căsătoria mea aranjată“, a scris o altă mamă. „Pe măsură ce-o cunoșteam mai bine, îmi plăcea tot mai mult“, sau pur și simplu: „M-ați ajutat să n-o iau razna cu Sophie“.

Uneori mă simt jenată că scriu o carte despre educația celor mici. Copiii mei mă nedumeresc adeseori. De multe ori nu sunt un părinte model, dar, chiar și atunci, cunoștințele acumulate de la mama și de la SYC îmi conferă un avantaj considerabil. Ce m-aș face fără ele? De fiecare dată când comportamentul copiilor mei mă descumpănește și nu știu ce am de făcut, sun la linia mea privată de urgență: mama. Avem cu toții nevoie de o linie de urgență. Iată și linia dumneavoastră de urgență – o carte cu reguli rebele. Sper să vă ofere o perspectivă diferită asupra copiilor, idei noi pentru educația lor și mijloace practice pentru a-i ajuta să fie descurcăreți și empatici.

Partea I

Renașterea jocului liber

*Nu lăsați niciodată educația formală
să stea în calea învățării.* —Mark Twain

Nu răpiți joaca!

Pe peretele grădiniței la care mergeam în copilărie este un afiș care îl citează pe J.C. Pearce, autorul cărții *Magical Child*. „Fiecare stadiu de dezvoltare este complet în sine“, scrie el. „Un copil de trei ani nu este un copil de cinci ani nedesăvârșit. Copilul nu este un adult nedesăvârșit. Nu suntem niciodată doar în devenire!“

În această carte cu reguli rebele totul se rezumă la relaționarea cu copilul în stadiul în care se află astăzi. Nu e vorba despre copilul de clasa întâi care va deveni, ci despre nevoile lui sociale și emoționale imediate. Cum gândește, cum rezolvă probleme și cum își folosește trupul. Când satisfacem nevoile copiilor noștri – așa cum sunt ei în prezent – le oferim lucrurile de care vor avea cu adevărat nevoie în viitor.

Dacă gândiți însă ca mine, „prezentul“ se poate confunda uneori cu „viitorul“. Asta se întâmplă adesea când ne străduim prea mult să facem ce-i mai bine pentru copiii noștri. Le cumparam cartonașe ca să-i învățăm lucruri noi, când ei preferă bălțile cu noroi. Îi înscriem la cursuri de fotbal pentru copii când le-ar prinde mai bine să bată mingea în curte. Împreună cu educatorii și pedagogii, îi îndemnăm adesea să numere, să citească, să scrie, să dea răspunsul corect și să stea liniștiți.

Nimic nu-i mai important la această vârstă fragedă (între doi și șase ani) decât joaca. Jocul liber, nestructurat, condus de copii. Este o idee tradițională confirmată de neuroștiințele moderne. Copiii au nevoie din plin de joacă. Eforturile de a „îmbogăți“ joaca

sau de a o înlocui cu momente instructive reduc valoarea extraordinară a copilăriei timpurii. De fapt, introducerea prematură a competențelor școlare se întoarce adesea împotriva noastră.

EXPLICAȚIA REBELĂ

Joaca este neprețuită. Joaca dezvoltă circuitele nervoase care susțin gândirea, creativitatea, flexibilitatea, empatia și multe alte competențe esențiale pe tot parcursul vieții.

Famiile cad astăzi pradă unui paradox. Ne creștem copiii într-o perioadă în care oamenii de știință ne spun tot mai des că jocul liber este fundamental pentru sănătatea lor, și, cu toate acestea, școlile și diversele programe de învățământ ne împing în direcția opusă, angajându-ne într-o goană nebună către o instruire școlară timpurie. Decalajul dintre ceea ce *știm* despre copiii mici și ceea ce *facem* cu copiii mici se amplifică pe an ce trece.

De asemenea, ne creștem copiii într-o eră a vitezei. Nu demult – acum doi ani în unele cazuri – la grupele pregătitoare jumătate din timp era dedicată jocului. Astăzi, în parte din cauza competiției la nivel global și a politicilor educaționale precum „O șansă pentru fiecare copil”^{*}, programa de la clasa întâi a copleșit copilăria timpurie. Programul stabilit la grupa mare se întinde pe toată durata zilei. Cu excepția câtorva programe centrate pe copii, acest lucru se întâmplă la nivelul întregii țări. Pentru a face față dificultăților de la grupa mare, copiii de trei și patru ani sunt tot mai des instruiți să citească și să socotească.

Asta se numește „pregătirea pentru grupa mare”. S-ar putea numi, la fel de bine, „răpirea jocului”.

Mult prea adesea ne gândim să-i pregătim pe copiii noștri pentru școală în același mod în care ne gândim să ne pregătim pentru obținerea unei slujbe. Studiu atent, deprinderi de muncă solide – de fapt, ani de pregătire sânguincioasă. Trebuie să încetăm să privim copilăria prin prisma adultului. „Pregătirea” copilului pentru succesul școlar este total diferită de a noastră. Pregătirea copilului pentru viață și școală se realizează prin

^{*} No Child Left Behind Act (2002) – hotărâre a Congresului SUA privind extinderea accesului la educație.